

התעטפות נערים בטלית - ואופן כסוי הראש לגברים

"מנהג אשכנז"

המקובל כמנהג אשכנז, עיקר הורתו במדינת אשכנז עצמה והתפשט משם לסביבותיה. אמנם היו כמה הנהגות שהיו נחלת חרדי אשכנז בלבד, ואשר הקפידו עליהם עד לדור האחרון, שחורב עם גבור חמת הצורך המציק ימח שמו.

אצל רבים המעבר לשאר מקומות וההתערות בין קהלים אחרים כמוכן החליש ועמעם רבות את ההנהגות שהיו מקובלות בארץ מכורתם, בייחוד היה כן אצל אלו שעלו לארץ הקודש בה שררו מסורות שקבעום גאוני ומנהיגי הצבור מקדמת דנא, וקמא קמא של הבאים בטל בפני המקובל בארץ הקודש, באשר אף זה היה נקוט בידם, לילך אחר מנהגי מקום שבא לשם. עם זאת, מרנין לראות את המבקשים לעורר ולחדש את הטוב והנעלה של מה שהיה נקוט ומושרש בגולת אשכנז מאז מאות בשנים, הן ביופי והדר צורת התפילה, והן בשאר ענינים. בקשר לזה אציין שני ענינים שהם מנהג קרוב לדין שהיו מקובלים אצל בני אשכנז.

התעטפות נערים בטלית בשעת התפילה

האחד, עטיפת טלית גדול אף לפני נשואין ואף מקטנות משעה שהגיע נער ואף ילד לחנוך (כעין המקובל גם אצל עדות המזרח). הנהוג היה, שמיד עם החנוך לתפילה היה הנער מעוטף בטלית כבמס' סוכה (מב ע"א) "קטן היודע... להתעטף, חייב בציצית". ואמנם, כידוע שליכא חיוב ציצית באינו לבוש בגד עם ארבע כנפות, ובפשטות איירי התם בבגד מחויב בציצית, ובזמנינו שסתם בגדינו אין בהם ארבע כנפות, אולי גם ליכא קפידא בעידנא דריתחא המוזכר במנחות (מא ע"א), שלמרות שציצית היא מצות עשה מכל מקום "בזמן דאיכא ריתחא ענשינן", אך כשם שנוהגים המחייבים עצמם במצות ציצית על ידי בגד ארבע כנפות, כן נהגו באשכנז בני הנעורים.

ובאמת כן נראה להדיא במגן אברהם (סי' ח ס"ק ג) מובא במשנה ברורה שם (ס"ק ד), דעל פי הגמרא מי שאין לו אשה לא היה מכסה ראשו וכן מי שאינו תלמיד חכם, אף אם הוא נשוי, ומוכח שגם אלו שאינם נשואים, גופם היה מעוטף בטלית.

ורק במהרי"ל מובא במשנה ברורה (סי' יז ס"ק י), ובבאר היטב שם בשם שיירי כנסת הגדולה, איתא דנהגו לא להתעטף טלית גדול לפני נשואין, והשיג על זה שם.

[אך יש לציין שבחזון איש או"ח סי' ג אות לד, איתא דטלית המיוחד לקטן בלבד אינו חייב בציצית ואין גדול יכול לברך עליו אף שהקטן לובשו דרך חינוך, כשם שאין חיוב ציצית בכסות

לילה אף הלובשה ביום].

גם נהגו באשכנז שהרב היה עוטף ראשו בטלית ולא הבעלי-בתים, וזה מותאם עם הנזכר מהמגן אברהם, דמי שאינו תלמיד חכם אינו עוטף ראשו.

אופן כסוי הראש לגברים

הענין השני שראוי לציין הוא דרך כסוי הראש שהיה רגיל באשכנז. דאמנם כבר נהגו בכסוי הראש על פי השו"ע (או"ח סי' ב סעי' ו), באשכנז ההקפדה היתה רק בשעת תפילה, אמירת ברכות, אכילה וכן ביציאה לרשות הרבים, שהיו נמצאים תחת כיפת השמים, וכזאת ברש"ל תשובה ע"ב, (ואייתי שם גם כן דעת מחמירים). על פי זכרוני, באשכנז באותם ענינים בהם הקפידו על כסוי ראש - שהם כאמור בשעת תפילה אכילה והימצאות ברשות הרבים - וכן אלו שהקפידו על כסוי ראש בכל עת, היו נוהגים בכסוי ראש שהיה מכסה את הראש כולו, קרוב לכסוי ראש של נשים נשואות, [שגם בזה, רובא דרובא של הנשים הנשואות הקפידו קפידא מוחלטת].

ואכן בנדירים (ל ע"ב), נראה דכיסוי ראש דאנשים דומה לכסוי דנשים. דאמרינן שם במתני': "הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובעלי שיבות, ומותר בנשים ובקטנים, שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים". והק' בגמ': "מאי טעמא" - שדוקא אנשים נקראים 'שחורי הראש' ולא נשים וקטנים, ותי': "אנשים זימנין דמיכסו רישייהו וזימנין דמגלו רישייהו, אבל נשים לעולם מיכסו, וקטנים לעולם מיגלו". ומכל מקום משמע, שבשעה שהאנשים מכסים את ראשם, הרי הוא מכוסה באותה מידה כמו הנשים.

וכסוי הראש של הכיפות המקובלות בזמנינו שאינם כן, היה רק אצל יחידים מהצעירים. וכמדומה, שהנהוג בזמנינו לא להקפיד על כסוי גמור, משום דאינו חיוב מעיקר דינא דגמרא, ולכן מסתפקים באופן זה של כסוי. (אך אין הכוונה ל"זכר" בעלמא לכסוי הראש). וכאמור באשכנז נראה שהקפידו בענינים הנזכרים שנאמר בהם שהכסוי יותר עיקר שיהיה כסוי גמור.